

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica XIV (2013)

Jerzy S. Gołębiowski (1943–2010)

Jerzy S. Gołębiowski urodził się 10 kwietnia 1943 roku w Kielcach w rodzinie robotniczej jako najstarszy z czworga dzieci Jana i Jadwigi z domu Jackowskiej. W rodzinnym mieście ukończył w 1963 roku Technikum Ekonomiczne. Był z tego dumny, zawsze podkreślał znaczenie wiedzy, którą posiadał w tej szkole. W tym samym roku został przyjęty na studia historyczne w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej im. KEN w Krakowie. Od III roku studiów aż do ich ukończenia był prezesem Koła Naukowego Historyków im. Joachima Lelewela. W trakcie studiów działał społecznie w Zrzeszeniu Studentów Polskich, pełniąc m.in. funkcję wiceprezesa Rady Uczelnianej i członka Okręgowej Komisji Rewizyjnej. Od 1965 roku należał do PZPR. W roku akad. 1965/66 uznany został za najlepszego studenta krakowskiej WSP. W prestiżowym konkursie „Czerwonej Róży” zajął drugie miejsce w Krakowie.

Studia ukończył w 1968 r. uzyskując tytuł magistra historii. Z Krakowem i z macierzystą uczelnią związał swoje osobiste i zawodowe życie. Po ukończeniu studiów został zatrudniony jako stażysta na stanowisku asystenta, a następnie starszego asystenta. W ramach stażu odbył roczną praktykę nauczycielską w renomowanym II Liceum Ogólnokształcącym, gdzie uczył historii i wychowania obywatelskiego. Od 1969 r. już jako asystent prowadził zajęcia z kilku przedmiotów: najnowszej historii Polski (do wykładu prof. J. Buszki), ustroju PRL na tle porównawczym (do wykładu prof. Wojciecha M. Bartla), statystyki dla historyków oraz wstępu do badań historycznych.

Równocześnie intensywnie pracował nad rozwojem swoich zainteresowań naukowo-badawczych. Ich osią była gospodarka II Rzeczypospolitej: w 1976 r. obronił pracę doktorską pt. „Etatyzm w polityce gospodarczej obozu pomajowego 1926–1939”. W tym samym roku został mianowany adiunktem w Instytucie Historii WSP w Krakowie. Na podstawie dysertacji „Przemysł wojenny w Polsce 1918–1939” Rada Wydziału Humanistycznego 26 października 1990 roku nadała dr. J. Gołębiowskiemu stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych. Od 1993 r. zatrudniony był na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych uzyskał 6 kwietnia 2001 r. Cztery lata później

decyzją Ministra Edukacji Narodowej i Sportu został mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego w Akademii Pedagogicznej im. KEN.

Spuścizna naukowa Profesora budziła i nadal budzi powszechne uznanie i szacunek historyków nie tylko środowiska krakowskiego. W znakomitej części są to prace oryginalne, przygotowane na szerokiej bazie źródłowej. Rozbudowany warsztat badawczy, który ciągle doskonalił, dogłębna znajomość szeroko pojętego piarstwa historycznego, talent, intuicja w poszukiwaniu odpowiedzi na stawiane pytania spowodowały, że szybko stał się niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie badań nad dziejami II RP.

Prof. Roman Wapiński, oceniając dokonania naukowe dr. Jerzego Gołębiowskiego napisał: „Jest to... dorobek znaczący, wskazujący na nie tak często spotykane umiejętności łączenia koncentracji badań, sprzyjającej stałemu wzbogacaniu analizy nowymi pytaniami badawczymi, z dążeniem do uniknięcia tych niebezpieczeństw, które stwarza nadmierna specjalizacja, przyczyniająca się do tego, że dość często mamy do czynienia nie z historykami dziejów najnowszych, a z historykami kilku lat czy też jednej wąskiej problematyki badawczej”.

Główny nurt badawczy Profesora to historia gospodarcza i społeczna Polski XX w. Kierunkiem wiodącym natomiast stały się studia nad szeroko pojętą rolą państwa w gospodarce Polski w okresie międzywojennym. Pierwsze publikacje w tym zakresie poświęcił polityce gospodarczej Eugeniusza Kwiatkowskiego – ministra skarbu i wicepremiera w latach 1935–1939.

Uznanie historyków wzbudziła opublikowana w 1978 r. skrócona wersja pracy doktorskiej pt. *Spór o etatyzm wewnątrz obozu sanacyjnego 1926–1939*. Obok wykładu na temat poglądów przedstawicieli obozu pomajowego na rolę państwa w gospodarce II Rzeczypospolitej dogłębnie zanalizował przyczyny narastania kapitału państwowego i stosowania w coraz większym stopniu instrumentów oddziaływania państwa na procesy gospodarcze. Z dużym zainteresowaniem środowiska historyków gospodarczych, i nie tylko, spotkała się praca *Sektor publiczny w gospodarce Polski międzywojennej* (Warszawa 1985). Jest ona zwieńczeniem wieloletnich badań Profesora nad etatyzmem w II RP. Rezultaty tychże badań zauważono także w Ministerstwie Przekształceń Własnościowych, które w lutym 1992 roku zorganizowało konferencję naukową „Sektor państwowy w II Rzeczypospolitej – doświadczenia i konsekwencje historyczne”. Profesor został zaproszony do udziału w niej w charakterze głównego referenta. Treścią jego wystąpienia, które spotkało się z ogromnym zainteresowaniem, były zagadnienia związane z podstawami prawno-organizacyjnymi sektora państwowego w Polsce międzywojennej.

Z pełnym zaangażowaniem i właściwą mu pasją realizował również swój drugi kierunek badawczy – dzieje industrializacji w Polsce 1918–1939. Ukoronowaniem działalności naukowej w tej problematyce była wydana w niskim nakładzie w 1990 roku książka pt. *Przemysł wojenny w Polsce 1918–1939*. Rozprawa ta stała się podstawą przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego. Według osądu recenzentów jest pierwszą najpełniejszą próbą przedstawienia tego kluczowego dla historiografii

gospodarczej II Rzeczypospolitej tematu. Trzy lata później z niewielkimi zmianami została wydana pt. *Przemysł zbrojeniowy Drugiej Rzeczypospolitej*.

Badania nad przemysłem zbrojeniowym i jego rolą cywilizacyjną zainspirowały Profesora do podjęcia studiów nad początkami i rozwojem infrastruktury techniczno-ekonomicznej gospodarki Polski w okresie międzywojennym. Brał udział w projekcie badawczym „Wisła w dziejach narodu i państwa”. Wiele artykułów poświęcił również zagadnieniom inwestycji elektryfikacyjnych, początkom gazyfikacji kraju, budownictwu drogowemu i kolejowemu. Dorobek ten stał się podstawą kolejnej monografii poświęconej Centralnemu Okręgowi Przemysłowemu – *COP. Dzieje industrializacji w rejonie bezpieczeństwa 1922–1939* (Kraków 2000).

Profesor zajmował się także problematyką regionalną, pisał historię dziejów najnowszych Krakowa, Bochni, Tarnowa, Tarnobrzega i Sandomierza. W tym ciągu historii zainteresowały go zagadnienia demograficzne, narodowo-wyznaniowe, oddziaływanie przemian ekonomicznych na strukturę zawodową, społeczną miejscowej ludności.

W dorobku naukowym Profesora na uwagę zasługuje również współautorstwo obszernego kompendium biograficznego pt. *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, opracowanym przez zespół krakowskich historyków najnowszych pod red. prof. Jacka Majchrowskiego. Prof. Gołębiowski był autorem części II – *Członkowie Rady Ministrów*, na którą złożyły się biogramy 160 polskich premierów i ministrów.

Działalność naukowa Profesora nie ograniczała się tylko do publikacji. Brał udział w licznych sesjach i konferencjach naukowych organizowanych przez Instytut Historii PAN w Warszawie, Komisję Historyczną Oddziału PAN w Krakowie, Polskie Towarzystwo Historyczne, Instytut Historii UJ, Instytut Ekonomii UJ, instytuty historii WSP w Kielcach, Rzeszowie, Krakowie, muzea, towarzystwa i instytucje regionalne. Był także współorganizatorem konferencji naukowych, redaktorem opracowań zbiorczych, zawierających pokłosie wygłoszonych referatów i dyskusji.

Przez wiele lat redagował serię Prace Historyczne Rocznika Naukowo-Dydaktycznego WSP w Krakowie (od 2001 *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis*, a następnie *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*). Był także członkiem kolegium redakcyjnego „Pamiętnika Sandomierskiego”, na łamach którego zamieszczał artykuły o problematyce regionalnej. Od 1996 r. był członkiem Komisji Historycznej Oddziału PAN w Krakowie, gdzie powierzono mu funkcję wiceprzewodniczącego Komisji ds. monografii historycznych O/PAN w Krakowie.

Swoje doświadczenie naukowo-badawcze zawsze wykorzystywał w pracy dydaktycznej, którą wykonywał z właściwą sobie pasją, zaangażowaniem, solidnością. Był zawsze życzliwy, otwarty na problemy studentów. Wyjątkową troską otaczał swoich seminarzystów. Skutecznie potrafił zainteresować historią gospodarczą, przekonywać, że ta dziedzina historii to nie tylko liczby, statystyka, że to również dzieje społeczne, nierozzerwalnie związane z przeszłością polityczną.

Od początku pracy dydaktycznej prowadził liczne proseminaria i seminaria, na nich wprowadzał studentów w tajniki warsztatu badawczego historyka. Pod jego kierownictwem powstawały prace z zakresu historii gospodarczej, społecznej, stosunków narodowo-wyznaniowych, dziejów kultury materialnej, koncepcji programowych partii politycznych i organizacji społecznych. Wypromował ponad 300 magistrów na studiach stacjonarnych i zaocznych. Prowadził także seminaria, konsultacje na studiach doktoranckich i podyplomowych dla nauczycieli historii. Był członkiem, często także recenzentem, komisji dla przeprowadzania przewodów doktorskich i habilitacyjnych. Uczestniczył również w komisjach wydziałowych do przewodów profesorskich. Był promotorem czterech prac doktorskich.

Aktywnie uczestniczył w opracowywaniu planów studiów stacjonarnych, zaocznych i podyplomowych. Część z nich stała się podstawą nauczania w Instytucie Historii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, a niektóre znalazły naśladownictwo w innych uczelniach pedagogicznych. Brał udział w pracach Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauczycielskich. Działalność dydaktyczną prowadził także poza macierzystą uczelnią. Wykładał historię najnowszą w Oddziałach Doskonalenia Nauczycieli, a następnie w Wojewódzkich Ośrodkach Metodycznych w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie i Tarnobrzegu. Był także popularyzatorem wiedzy historycznej, prowadził prelekcje w szkołach średnich Krakowa, Nowego Sącza, Sandomierza i Stalowej Woli. Wielokrotnie był członkiem jury konkursów z zakresu historii najnowszej dla uczniów krakowskich szkół średnich oraz konkursów ogólnopolskich im. Ignacego Daszyńskiego, mających na celu upowszechnienie wiedzy o parlamentarystyce polskiej i tradycjach demokracji.

Przez wiele lat pełnił obowiązki opiekuna roku, kuratora Koła Naukowego Historyków im. Joachima Lelewela, opiekuna studenckich obozów naukowych w Bochni, Żegocinie, Dobczycach. Z ramienia Rektora Uczelni pełnił funkcje pełnomocnika ds. praktyk studenckich, opiekuna Domu Studenckiego przy ul. Pędzichów. W roku akad. 1990/91 był zastępcą dyrektora Instytutu Historii ówczesnej Akademii Pedagogicznej im. KEN w Krakowie, a następnie w tymże Instytucie kierownikiem Studium Podyplomowego dla nauczycieli historii.

Z chwilą podjęcia pracy zawodowej został członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego. Przez wiele lat aktywnie uczestniczył w pracach Rady Zakładowej, pełniąc m.in. funkcje jej sekretarza i przewodniczącego.

Za działalność zawodową i aktywność społeczną w regionie był odznaczony Złotym i Brązowym Krzyżem Zasługi, Srebrną Odznaką za pracę społeczną dla miasta Krakowa, Złotą Odznaką za zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Złotą Odznaką ZNP, Medalem Komisji Edukacji Narodowej. W uznaniu zasług w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej otrzymał nagrodę indywidualną Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1978). Laureatem nagród ministerialnych był wielokrotnie, w tym zespołowych (1979, 1981, 1984), indywidualnych (1986, 2001). Za ostatnią pracę źródłową otrzymał indywidualną nagrodę I stopnia Rektora Akademii Pedagogicznej (2005).

[8]

Profesor pracował do ostatnich chwil swojego życia. Przygotowywał książkę, której nadał tytuł „Zakłady i wytwórnie polskiego przemysłu zbrojeniowego (1918–1939)”. Napisał dwa pierwsze rozdziały, zaczął trzeci....

Zmarł 3 listopada 2010 r. Pochowany został na cmentarzu Batowickim w Krakowie 10 listopada t.r. Pozostawił żonę Bogumiłę, dwóch dorosłych synów, bliźniaków, Bartosza i Wojciecha oraz dwóch wnuków Bartosza i Jakuba.

opracowała Anna Paciorek